

УДК 615.322: 543.061/062 : 543.42 : 582.794.1

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВМІСТУ ПІГМЕНТІВ У ТРАВІ МОРКВИ ПОСІВНОЇ СОРТІВ «ЯСКРАВА» ТА «НАНТСЬКА ХАРКІВСЬКА»

- Д.-М. В. Пазюк, асп. каф. хім. природ. спол.
О. А. Кисличенко, к. фарм. н., доц. каф. фармакогн.
І. О. Журавель, д. фарм. н., проф. каф. хім. природ. спол.
- Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Вступ

Пігменти відіграють важливу роль у житті рослин, оскільки вони беруть участь в процесах дихання та фотосинтезу [4]. На організм людини хлорофіли і каротиноїди справляють протизапальну, антибактеріальну, репаративну, імуностимулюючу, радіопротекторну та антиоксидантну дію. Вони здатні впливати на процеси обміну речовин, а також стимулювати ріст і розвиток молодих організмів [1-4]. Рослинні пігменти чутливі і можуть втрачати свої властивості при дії несприятливих факторів зовнішнього середовища, тому умови зростання відіграють важливу роль і впливають на якісний склад та кількісний вміст цих сполук у рослині [1-3].

Морква посівна (*Daucus carota subsp. sativus*) – культивованій підвид моркви дикої (*Daucus carota* L.), що належить до родини зонтичні (*Apiaceae*). Це дворічна трав'яниста рослина, що походить з Центральної Азії і широко культивується в усьому світі як харчова культура [6, 10, 13].

У нетрадиційній медицині морква посівна застосовується при серцево-судинних захворюваннях, цукровому діабеті, розладах травлення, для профілактики пухлинних захворювань та як антибактеріальний та репаративний засіб. Крім того, експериментальним шляхом були доведені гастропротекторні, протигрибкові, протигельмінтні, гепатопротекторні та цитостатичні властивості екстрактів з моркви посівної [5-7, 10, 14, 12]. В індійській традиційній медицині різні види сировини моркви використовували при лікуванні ниркової дисфункції, астми, водянки, прокази, жовтяниці та глистної інвазії [10]. Насіння моркви посівної в багатьох країнах світу входить до складу БАД, що застосовуються для детоксикації, при розладах травлення, радикуліті, захворюваннях гепатобіліарної системи та як антиоксидант [4].

З літературних джерел відомо, що морква посівна має багатий хімічний склад [4, 10, 13]. Проте, особливу цінність являють пігменти цієї рослини. Відомо, що рослина в значній кількості накопичує хлорофіли, каротиноїди, ксантофіли, лікопін, алартантин та лютеїн. Крім того, каротиноїди моркви мають високу біодоступність для людського організму [8, 11].

За літературними даними, інтенсивність накопи-

чення пігментів обумовлена сортовою різноманітністю моркви посівної, кліматичними та агротехнічними умовами зростання [7-9, 11, 13, 14]. За даними закордонних дослідників, в залежності від сорту вміст хлорофілів у листі моркви знаходиться в межах 4,5-15 мг/г, а вміст каротиноїдів у цій сировині може сягати 8 мг/г. У коренеплодах цієї рослини вміст каротиноїдів може коливатись від 0,6 мг/г до 3,7 мг/г [4, 6, 8, 9, 11]. Тому визначення вмісту пігментів в досліджуваних українських сортах моркви є актуальним.

Метою дослідження було визначення кількісного вмісту хлорофілів та каротиноїдів у траві моркви посівної сортів «Яскрава» та «Нантська Харківська».

Матеріали та методи дослідження

Об'єктами дослідження було обрано траву моркви посівної сортів «Яскрава» та «Нантська Харківська». Сировину заготовляли на ділянках Дослідного господарства «Інститут овочівництва та баштанництва НААН» в м. Мерефа Харківської області протягом 2016-2017 років.

Кількісний вміст пігментів у досліджуваних зразках сировини визначали спектрофотометричним методом на спектрофотометрі Optizen POP.

Для отримання витяжки точну наважку 0,25 подрібненої сировини вміщували у фарфорову ступку. Для нейтралізації кислот клітинного соку та запобіганню феофітинізації пігментів додавали невелику кількість магнію карбонату і розтирали з 5 мл охолодженого 96 % спирту етилового. Отриману витяжку обережно зливали і фільтрували. Операцію проводили ще кілька разів, доки розчинник не перестане забарвлюватися. Фільтрат поміщали в мірну колбу ємністю 25 мл і доводили об'єм розчину спиртом до позначки [1, 3].

Оптичну густину отриманого розчину вимірювали при довжині хвилі $\lambda=665$ нм для хлорофілу А та $\lambda=649$ нм – для хлорофілу В. Оптичну густину досліджуваного розчину для визначення кількісного вмісту каротиноїдів вимірювали при довжині хвилі $\lambda=441$ нм. Розчином порівняння в усіх випадках був 96 % етанол [1, 3].

Концентрацію хлорофілів (Схл.а, мг/л) і b (Схл.б, мг/л)

Кількісний вміст пігментів у траві моркви посівної

№	Досліджувана сировина	Кількісний вміст пігментів, мг/г		
		Хлорофіл А	Хлорофіл В	Каротиноїди
1	Трава моркви посівної сорту «Яскрава»	2,37±0,09	1,71±0,07	0,28±0,04
2	Трава моркви посівної сорту «Нантська Харківська»	1,92±0,08	1,06±0,05	0,23±0,03

обчислювали за формулами:

$$C_{\text{хл.а}} = 13.70 \cdot A_{665} - 5.76 \cdot A_{649},$$

$$C_{\text{хл.в}} = 25.80 \cdot A_{649} - 7.60 \cdot A_{665},$$

де A_{665} – абсорбція витяжки при довжині хвилі 665 нм;

A_{649} – абсорбція витяжки при довжині хвилі 649 нм.

Концентрацію каротиноїдів (Скар, мг/л) обчислювали за формулою:

$$C_{\text{кар.}} = 4,695 \cdot A_{441} - 0,268 (C_{\text{хл.а}} + C_{\text{хл.в}}),$$

де A_{441} – абсорбція розчину при довжині хвилі 441 нм;

$(C_{\text{хл.а}} + C_{\text{хл.в}})$ – сумарний вміст хлорофілів а і в в розчині, мг/л [1, 3].

Встановивши концентрацію пігментів у витяжці, проводили розрахунок їх кількісного вмісту (X, мг/г) в досліджуваній сировині за формулою:

$$X = V \cdot C \cdot 100 / m \cdot 1000 \cdot (100 - W),$$

де V – об'єм спиртової витяжки, мл;

C – концентрація пігменту в спиртовому розчині, мг/л;

m – наважка сировини, г;

W – втрата у масі при висушуванні сировини, % [1, 3].

Результати дослідження та їх обговорення

Наявність пігментів у сировині моркви посівної було попередньо підтверджено методом тонкошарової хроматографії на пластинках «Sorbfil»-ПТСХ-А-УФ у системах розчинників гексан-ацетон (8:2) та гексан-ацетон (8:4). В усіх досліджуваних зразках моркви посівної у видимому та УФ-світлі було ідентифіковано

не менше трьох плям.

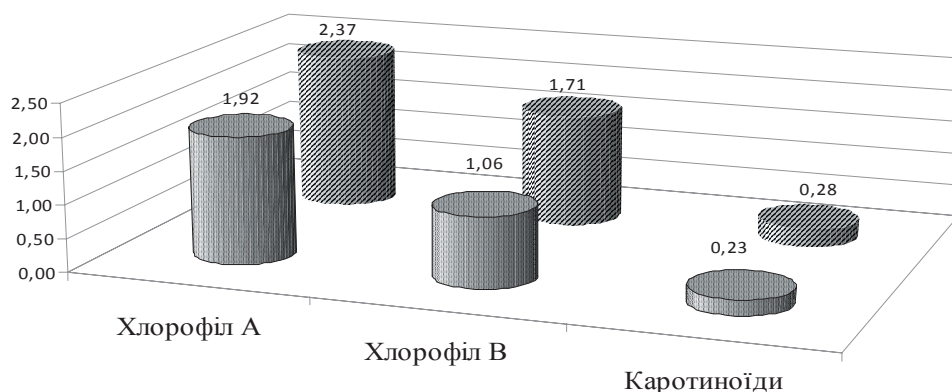
Результати визначення кількісного вмісту пігментів у траві моркви посівної сорту «Яскрава» та сорту «Нантська Харківська» представлені у таблиці.

За результатами проведених досліджень встановлено, що в траві моркви посівної сорту «Яскрава» накопичується більша кількість пігментів у порівнянні з аналогічним видом сировини моркви посівної сорту «Нантська Харківська».

В обох досліджуваних зразках сировини переважав хлорофіл А. Його кількісний вміст у траві моркви посівної сорту «Яскрава» становив 2,37±0,09 мг/г, а вміст цієї групи пігментів у траві моркви посівної сорту «Нантська Харківська» був дещо нижчим і становив 1,92±0,08 мг/г. Вміст хлорофілу В у траві моркви посівної сорту «Яскрава» був у 1,6 разів вищим, ніж у траві моркви посівної сорту «Нантська Харківська» і дорівнював 1,71±0,07 мг/г та 1,06±0,05 мг/г відповідно. Вміст каротиноїдів у траві обох сортів моркви посівної був майже однаковий.

Числове значення вмісту каротиноїдів у траві моркви посівної сорту «Яскрава» дорівнювало 0,28±0,04 мг/г, що було в 14,5 разів менше загальної суми хлорофілів у даному виді сировини. У свою чергу, вміст хлорофілу А майже в 1,5 рази вищий, ніж вміст хлорофілу В для цієї сировини.

У траві моркви посівної сорту «Нантська Харківська» хлорофілу В містилося в 1,8 разів менше, ніж хлорофілу А. При цьому загальний вміст хлорофілів майже в 13 разів перевищував вміст каротиноїдів у даній сировині.

■ Трава моркви посівної сорту "Нантська Харківська"

▨ Трава моркви посівної сорту "Яскрава"

Рис. Кількісний вміст пігментів у траві моркви посівної сортів «Яскрава» та «Нантська Харківська»

Накопичення хлорофілу А, хлорофілу В та каротиноїдів у залежності від сорту моркви посівної проілюстровано на гістограмі.

Як видно з гістограми, при порівнянні кількісного вмісту пігментів обох досліджуваних зразків сировини, у траві моркви посівної сорту «Яскрава» містилася найбільша кількість хлорофілу А, а в траві моркви посівної сорту «Нантська Харківська» спостерігали найнижчий вміст каротиноїдів, який становив $0,23 \pm 0,03$ мг/г.

Висновки

Спектрофотометричним методом досліджено кількісний вміст хлорофілів та каротиноїдів у траві моркви посівної сортів «Яскрава» та «Нантська Харківська».

1. Встановлено, що трава моркви посівної сорту «Яскрава» накопичує більшу кількість пігментів у порівнянні з травою моркви посівної сорту «Нантська Харківська».

2. В обох сортах моркви посівної в значній кількості накопичується хлорофіл А. Його вміст для трави моркви посівної сорту «Яскрава» становив $2,37 \pm 0,09$ мг/г, а для сорту «Нантська Харківська» – $1,92 \pm 0,08$ мг/г. Вміст каротиноїдів в обох досліджуваних зразках був у межах $0,2-0,3$ мг/кг.

3. Кількісний вміст хлорофілів у траві моркви посівної сорту «Яскрава» був у 14,5 разів вищим, ніж вміст каротиноїдів у даному виді сировини. Співвідношення цих пігментів у траві моркви посівної сорту «Нантська Харківська» становило 13:1.

4. При порівнянні кількісного вмісту пігментів обох сортів встановлено, що найвищий вміст хлорофілу А був у траві моркви посівної сорту «Яскрава», а для трави моркви посівної сорту «Нантська Харківська» був характерним низький вміст каротиноїдів.

5. Отримані дані можуть бути використані в подальшому для стандартизації лікарської рослинної сировини та розробки лікарських засобів на її основі.

Література

1. Бурлака І. Пігменти трави щучника дернистого і трави кунічника звичайного / І. Бурлака, В. Кисличенко // Укр. журн. клін. та лабор. мед. – 2012. – Том 7, № 2. – С. 14-16.
2. Визначення вмісту каротиноїдів у суцвіттях чорнобривців розлогих / О. О. Малюгіна, О. В. Мазулін, Г. В. Мазулін [та ін.] // Акт. питання фармац. і мед. науки та практ. – 2013. – № 3 (13). – С. 89-91.
3. Колісник Ю. Пігменти трави грициків звичайних (*Capsella bursa-pastoris*) / Ю. Колісник, В. Кисличенко, В. Кузнєцова. // Фармац. журн. – 2013. – № 1. – С. 75-77.
4. A study of the chemical composition and biological activity of extracts from wild carrot (*Daucus carota* L.) seeds waste. / I. Pavlyuk, N. Stadnytska, I. Jasicka-Misiak [et al.] // Res. J. Pharm., Biol. and Chem. Sci. – 2015. – № 6 (2). – P. 603-611.
5. Carrot (*Daucus carota* L. ssp. *sativus* (Hoffm.) Arcang.) as source of antioxidants / Judita Bystricka, Petra Kavalcova, Janette Musilova [et al.] // Acta agricult. Sloven. – 2015. – № 105. – P. 303-311.
6. Chemical characterization of essential oil from seeds of wild and cultivated carrots from Serbia / M. Acimović, J. Stanković, M. Svetković [et al.] // Orig. Scientific Pap. – 2016. – № 40 (1). – P. 55-60.
7. Chemical composition and antioxidant activity of the essential oil and the methanol extract of Algerian wild carrot *Daucus carota* L. ssp. *carota*. (L.) Thell. / A. Ksouri, T. Dob, A. Belkebir [et al.] // J. Mater. Environ. Sci. – 2015. – № 6 (3). – P. 784-791.
8. Differential pigment accumulation in carrot leaves and roots during two growing periods / F. Perrin, M. Brahem, C. Dubois-Laurent [et al.] // J. Agricult. and Food Chem. – 2016. – № 644. – P. 906-912.
9. Extraction of carrot (*Daucus carota* L.) carotenes under different conditions / M. Fikselova, S. Šilhar, J. Marecek, H. Francakova. // Czech J. Food Sci. – Vol. 26, № 4. – P. 268-274.
10. Gastroprotective activity of the aqueous extract from the roots of *Daucus carota* L. in rats / Nayeem Khatib, Godad Angel, Hashilkar Nayna [et al.] // Internat. J. Res. in Ayurveda & Pharmacy. – 2010. – Vol. 1, Iss. 1. – P. 112-119.
11. Influence of some thermal treatments on carotenoids content of carrots (*Daucus carota* L.) / D. A. Cosoreci, M.-V. Popa, C. Moldovan [et al.] // J. Agroalim. Proc. and Technol. – 2014. – № 204. – P. 373-375.
12. João Carlos. Nutritional and health benefits of carrots and their seed extracts / João Carlos, Silva Dias. // Food and Nutrit. Sci. – 2014. – № 5. – P. 2147-2156.
13. Mehmet Musa Özcan Chemical composition of carrot seeds (*Daucus carota* L.) cultivated in Turkey: characterization of the seed oil and essential oil / M. M. Özcan, J. C. Chalchat // Grasas y aceites. – 2007. – № 58(4). – P. 359-365.
14. The flavonoids and antimicrobial activity of *Daucus syrticus* growing in Libya / Khaled A. Abdel Shafeek, Ali. M. Elsoll, Hamid M. Younis [et al.] // Wor. J. Pharmac. and Pharmaceut. Sci. – 2013. – Vol. 3, Iss. 1. – P. 114-125.

Надійшла до редакції 08.06.2017

УДК 615.322: 543.061/062: 543.42: 582.794.1

Д.-М. В. Пазюк, О. А. Кисличенко, І. О. Журавель

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВМІСТУ ПІГМЕНТІВ У ТРАВІ МОРКВИ ПОСІВНОЇ СОРТІВ «ЯСКРАВА» ТА «НАНТСЬКА ХАРКІВСЬКА»

Ключові слова: морква посівна, кількісний вміст пігментів, хлорофіли, каротиноїди, спектрофотометрія.

Морква посівна (*Daucus carota* subsp. *sativus*) – культурний підвид моркви дикої (*Daucus carota* L.). Рослина має різноманітний хімічний

склад. Проте особливо цінні пігменти цієї рослини, які, за даними літератури, мають високу біодоступність [4, 8, 10, 13, 11]. Вміст цих сполук може значно коливатись в залежності від сорту та умов зростання рослини [4, 6-9, 11, 13, 14].

Екстракти з різних частин моркви дикої проявляють протизапальні, антибактеріальні, репаративні, гіпоглікемічні, гастропротекторні, гепатопротекторні, антиоксидантні та протипухлинні властивості [4, 6, 7, 10, 14].

Спектрофотометричним методом було визначено кількісний вміст хлорофілу А, хлорофілу В та каротиноїдів у траві моркви

посівної сортів «Яскрава» та «Нантська Харківська». Встановлено, що трава моркви посівної сорту «Яскрава» накопичує більшу кількість пігментів у порівнянні з аналогічним видом сировини моркви посівної сорту «Нантська Харківська». Вміст хлорофілу А становив $2,37 \pm 0,09$ мг/г для трави моркви посівної сорту «Яскрава» та $1,92 \pm 0,08$ мг/г для трави моркви посівної сорту «Нантська Харківська». Вміст хлорофілу В у траві обох сортів був дещо нижчим. Його значення дорівнювало $1,71$ мг/г та $1,06$ мг/г для трави моркви посівної сорту «Яскрава» та сорту «Нантська Харківська» відповідно. Вміст каротиноїдів в обох видах сировини був у межах $0,2-0,3$ мг/г.

Д.-М. В. Пазук, А. А. Кисличенко, І. А. Журавель

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СОДЕРЖАНИЯ ПИГМЕНТОВ В ТРАВЕ МОРКОВИ ПОСЕВНОЙ СОРТОВ «ЯСКРАВА» И «НАНТСКАЯ ХАРЬКОВСКАЯ»

Ключевые слова: морковь посевная, количественное содержание пигментов, хлорофиллы, каротиноиды, спектрофотометрия.

Морковь посевная (*Daucus carota subsp. sativus*) – культурный подвид моркови дикой (*Daucus carota* L.). Растение имеет разнообразный химический состав. Особенно ценны пигменты этого растения, которые, по данным литературы, имеют высокую биодоступность [4, 8, 10, 13, 11]. Содержание этих соединений может значительно колебаться в зависимости от сорта и условий выращивания растения [4, 6-9, 11, 13, 14].

Экстракты из разных частей моркови дикой оказывают противовоспалительные, антибактериальные, репаративные, гипогликемические, гастропротекторные, антиоксидантные и противоопухолевые воздействия [4, 6, 7, 10, 14].

Спектрофотометрическим методом было определено количественное содержание хлорофилла А, хлорофилла В и каротиноидов в траве моркови посевной сортов «Яскрава» и «Нантская Харьковская». Определено, что трава моркови посевной сорта «Яскрава» накапливает большее количество пигментов в сравнении с аналогичным видом сырья моркови посевной сорта «Нантская Харьковская». Содержание хлорофилла А $2,37 \pm 0,09$ мг/г для травы моркови посевной сорта «Яскрава» и $1,92 \pm 0,08$ мг/г для травы моркови посевной сорта «Нант-

ская Харьковская». Содержание хлорофилла В в траве обоих сортов было немного ниже. Его значение составляло $1,71$ мг/г и $1,06$ мг/г для травы моркови посевной сорта «Яскрава» и сорта «Нантская Харьковская» соответственно. Содержание каротиноидов в обоих видах сырья находилось в пределах $0,2-0,3$ мг/г.

Д.-М. В. Пазук, О. А. Кисличенко, І. О. Журавель

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PIGMENTS CONTENT IN DAUCUS CAROTA HERB OF «YASKRAVA» AND «NANTSKA KHARKIVSKA» VARIETIES

Keywords: *Daucus carota*, quantitative content of pigments, chlorophylls, carotenoids, spectrophotometry.

Daucus carota subsp. sativus is a cultural subspecies of *Daucus carota* L. The plant has a different chemical composition. The pigments of this plant especially valuable are, which according to the literature have high bioavailability [4, 8, 10, 13, 11]. The content of these compounds can vary considerably depending on the variety and the conditions for growing the plant [4, 6-9, 11, 13, 14].

Extracts of various parts of *Daucus carota* exhibit anti-inflammatory, antibacterial, reparative, hypoglycemic, gastroprotective, hepatoprotective, antioxidant and antitumor properties [4, 6, 7, 10, 14].

The quantitative content of chlorophyll A, chlorophyll B, and carotenoids in the herb of *Daucus carota* of "Yaskrava" and the cultivar "Nantska Kharkivska" cultivars was determined by spectrophotometric method. It was defined, that the herb of *Daucus carota* of the "Yaskrava" cultivar accumulated higher amount of pigments in comparison with a similar kind of *Daucus carota* raw material of the "Nantska Kharkivska" cultivar. The content of chlorophyll A was 2.37 ± 0.09 mg/g for the herb of *Daucus carota* of the "Yaskrava" cultivar and 1.92 ± 0.08 mg/g for the herb of *Daucus carota* of the "Nantska Kharkivska" cultivar. The content of chlorophyll B in the herb of both varieties was slightly lower. Its value was 1.71 mg/g and 1.06 mg/g for the herb of *Daucus carota* of "Yaskrava" and "Nantska Kharkivska" cultivars respectively. The content of carotenoids in both types of raw materials was between $0.2-0.3$ mg/g.

УДК 582.998.16:582.573.16:577.118:543.421

ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТНОГО СКЛАДУ АРТИШОКУ СУЦВІТЬ ТА ЧАСНИКУ ЦИБУЛИН

- А. І. Федосов, к. фарм. н., доц. каф. мед. хімії
- В. С. Кисличенко, д. фарм. н., проф., зав. каф. хімії природ. спол.

- Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Відомо, що в організмі людини виявлено понад 70 хімічних елементів, з яких 47 присутні постійно та відіграють важливу роль у забезпеченні процесів життєдіяльності. За кількісним вмістом усі хімічні елементи, які входять до складу живих організмів, поділяють на макро-, мікро- та ультрамікроелементи. Вміст макроелементів в організмі знаходиться в межах $0,01$ % (10^{-2} %). До них належать О, С, Н, Са, К, Na, S, P, Mg, Cl. Вміст мікроелементів становить від 10^{-3} до 10^{-5} %. До мікроелементів відносять Fe, Mn, Zn, Cu, B, Mo, Co

та ін. Мінеральні речовини не є обов'язковим компонентом харчування, але їх значення в організмі дуже важливе й різноманітне. Вони є структурною та функціональною основою існування живих систем, забезпечують нормальний перебіг численних метаболічних процесів, підтримання показників гомеостазу організму – осмотичного тиску, кислотно-лужної рівноваги, стимулюють нормальне функціонування серцево-судинної, нервової та м'язової систем, кровотворення та енергетичні процеси [7].